



DRUGIE DNO H₂O

Załącznik 1. Informacje o ekosystemach wodnych i wodo-zależnych

Rzeka - powstaje z połączenia potoków (strumieni) wypływających z czoła lodowca, jeziora, źródła lub obszaru zabagnionego. Ciek ten może być zasilany powierzchniowo i podziemnie wodą z odpadów. Uwzględniając długość rzeki i wielkość dorzecza, wyróżniamy: rzeki małe (dł. 100-200 km), rzeki średnie (dł. 200-500 km), rzeki duże (dł. powyżej 2500 km). Ze względu na charakter środowiska fizyczno-geograficznego dorzecza oraz morfologię doliny rozróżniamy rzeki: górskie (wyżynne), o głębokich dolinach, wąskich korytach (często z progami i wodospadami) i dużym spadku, równinne (nizinne) o szerokich dolinach, krętych korytach (często dzielących się na odnogi) i niewielkim spadku, jeziorne - wypływające z jezior lub przepływające przez jeziora, bagienne - przepływające przez bagna lub odwadniające obszary bagienne oraz krasowe - zasilane wodami podziemnymi na obszarach krasowych. Uwzględniając kształt biegu koryt, wyróżnia się odcinki rzeki o: biegu prostym (z reguły prowadzone sztucznie), o biegu krętym (jedno kręte koryto), meandrujące (bardzo kręte składające się z meandrów - zakrętów koryta oraz brodów) i anastomozujące (posiadające kilka nieregularnie wijących się głębokich koryt, rozdzielonych stałymi wyspami). Fizyczne cechy rzek oraz zróżnicowanie roślin i zwierząt zmieniają się wzdłuż jej biegu - wypływająca ze źródła rzeka jest wąska, płytka, a woda dobrze natleniona i zimna, natomiast w dolnym biegu jest szeroka i głęboka, a wody odtlenione i ciepłe. Górny bieg rzeki zasiedlają głównie zbiorowiska glonów, w dolnym biegu natomiast rozwija się roślinność kwiatowa. Bieg rzeki kończy się jej ujściem do innej rzeki, jeziora lub morza. Rzeki stanowią ważne ogniwo krążenia wody w przyrodzie, odprowadzają do oceanu objętość wody stanowiącą 1/3 opadów spadających na lądy.

Struga, strumyk, strumień - są to małe cieki występujące na terenach równinnych oraz uchodzące do rzeki. Ich obszar zasilania obejmuje od kilku do kilkudziesięciu kilometrów kwadratowych. Swoją początek mają w młakach, wyciekach i źródłach o niewielkiej wydajności. Wymienione cieki wodne mogą wypływać również ze zbiornika wodnego. W potocznym języku cieki te nazywane są rzeczками lub małymi rzekami. Strumyki i strumienie, w odróżnieniu od strug, mają dość wartki nurt, w dnach ich koryt często występują progi i przelomy.

Potok - ciek wypływający z wydajnego źródła. Charakteryzuje się wartkim nurtem, wąskim korytem o dnie kamienistym lub żwirowym (potok górski) albo też dnie piaszczystym lub mulistym (potok nizinny). W Polsce potokami nazywane są przeważnie cieki płynące w górach i na wyżynach. Zlewnia potoku nie przekracza zwykle 100 km².

Stawy oraz sadzawki - zbiorniki wodne występujące w zagłębieniach terenu powstałych naturalnie (stawowe jezioro) lub sztucznie (m.in. do celów hodowlanych, np. stawowe rybne lub dekoracyjnych). Dno stawów całkowicie porośnięte jest roślinnością wodną, a powstają one w sposób naturalny. Sadzawki mogą być zasilane wodą gruntową, opadową lub roztopową. Mogą powstawać również w wyniku spiętrzenia groblą wody odpływającej z obszaru źródłowego. Charakter stawowy mają również starorzecza, inaczej łachy, częściowo lub całkowicie odcięte fragmenty koryta rzecznego, położone na tarasie zalewowym.



Jeziro - stanowi wypelnione wodą zagłębienie terenu o brzegach ukształtowanych pod wpływem działania falowania i prądów wodnych i charakteryzuje się powolną wymianą wody. Jeziora zasilane są przez doptywy powierzchniowe i podziemne oraz opady atmosferyczne. Proces powstawiania jezior uzależniony jest od procesów rzeźbiących powierzchnię Ziemi, które prowadzą do powstania zagłębienia (misy jeziora), od warunków klimatycznych, które regulują napętnianie wodą zagłębienia oraz od rodzaju skał podłoża, które warunkują zatrzymanie wody lub jej ucieczkę. Misy jeziorne mogą powstawać w wyniku czynników endogenicznych (ruchów tektonicznych czy zjawisk wulkanicznych) oraz egzogenicznych (erozyjna i akumulacyjna działalność lodowca i wód lodowcowych, zjawiska krasowe, sufozja, erozja rzeczna, działalność akumulacyjna fal morskich, akumulacja organiczna, ruchy masowe, działalność człowieka). Ze względu na sposób powstawiania misy jeziornej wyróżniamy następujące typy genetyczne jezior: meteorytowe (powstałe w miejscu uderzenia meteorytu), tektoniczne, wulkaniczne (powstałe w kraterach wygasłych wulkanów), polodowcowe (powstałe w wyniku działalności lodowca), krasowe (powstałe w zapadliskach i lejach na obszarach zbudowanych ze skał węglanowych lub gipsowych), rieczne (tzw. starorzecza), deltowe (położone w deltach dużych rzek), przybrzeżne (jeziora przymorskie), eoliczne (powstałe w zagłębieniach między wydłami), bagienne (utworzone w wyniku utrudnionego odpływu wód gruntowych), reliktowe (stanowiące część dawnego morza lub rozległego jeziora) oraz zaporowe (sztuczne, powstałe wskutek przegrodzenia doliny rzecznej budowlą piętrzącą, w postaci zapory wodnej lub stopnia wodnego.). Wśród jezior pochodzenia naturalnego, rozróżnia się jeziora otwarte (przeptywowe), jeśli przez jezioro przepływa rzeka, oraz jeziora zamknięte (bezodptywowe), nie mające odpływu. W naturalnym toku sukcesji ekologicznej jeziora stopniowo wypętniają się osadami i zarastają, przekształcając w torfowiska. Jest to związane z procesem eutrofizacji - stopniowego wzrostu żyzności wód jeziora. Wyróżnia się jeziora mało żyzne (oligotroficzne), średnio żyzne (mezotroficzne), żyzne (eutroficzne) i bardzo żyzne (hipertroficzne).

Obszary zabagnione - są to tereny trwale nasycone wodą słodką lub słonawą, zajmujące od kilkuset metrów kwadratowych do kilkuset kilometrów kwadratowych. Powstają w miejscach, gdzie utrudniony jest odpływ wód opadowych lub gruntowych występujących na powierzchni w postaci młak, wycieków, wysięków źródeł na skutek ukształtowania terenu (tereny płaskie i wklęsłe), nieprzepuszczalnego podłoża bądź zniszczenia urządzeń melioracyjnych. Ekosystemy te mogą powstawać również tam, gdzie zwierciadło wód podziemnych zlokalizowane jest blisko powierzchni terenu, powodując podtopienie, w miejscach okresowo zalewanych dolin przez wezbraniowe wody rzek bądź na skutek zarastania zbiorników wodnych.

Lasy łęgowe - powstają nad rzekami i potokami, na terenach zalewanych przez wody rzeczne, na których poprzez nanoszony podczas zalewu żyzny muł, tworzą się gleby madowe. W drzewostanie tych lasów dominuje: olsza, topola, wierzba, wiąz, jesion oraz dąb. Wyróżnimy: łęgi wierzbowe i topolowe, które występują nad dużymi rzekami, olszowe, charakterystyczne dla dolin szybko płynących rzek, jesionowe oraz jesionowo - olszowe, znajdujące się na obszarach źródeł i związanych z nimi cieków. W leśnictwie łęgiem nazywa się również jeden z typów siedliskowych lasu porastający siedliska żyzne lub bardzo żyzne wytworzone na madach brunatnych lub czarnoziemach, które są okresowo w ciągu roku podtapiane lub zalewane.

Ols - występuje na żyznych, bagnistych siedliskach, w miejscach gdzie woda stagnuje. Zbiorowisko to wytwarzane jest na glebach torfowisk niskich, ale również na glebach murszowych wytworzonych na piaskach i madach rzecznych. Głównymi gatunkami drzew występującymi w lasach są olsze czarne, domieszkę stanowią: świerk, brzoza omszona, jesion wyniosły lub sosna zwyczajna. Ols ma zazwyczaj charakterystyczną budowę kępowo - dolinową, tzn. na kępach wokół olszy występują borowe gatunki roślin, natomiast w dolinach, które okresowo są wypętnione wodą, rosną rośliny bagienne. Olsy są zazwyczaj trudno dostępne, ze względu na podmokły grunt. Poziom wody w olsie sięga od kilku do kilkudziesięciu centymetrów. Zbiorowisko to dzieli się na dwa zespoły: ols porzeczkowy - żyźniejszy oraz ols torfowcowy- uboższy.

